

Reactieformulier

Consultatie NBA-handreiking 1153 - Frauderisicoanalyse

Consultatieperiode loopt tot en met 16 september 2024

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Instructies voor respondenten

We verzoeken u de consultatiereactie uiterlijk aan te leveren op **16 september 2024**.

Dit reactieformulier is bedoeld voor het geven van uw consultatiereactie op de concept NBA-handreiking 1153. Het gebruik van dit document zal de verzameling en analyse van consultatiereacties door de NBA vergemakkelijken.

U kunt reageren op alle vragen of alleen geselecteerde vragen. Om uw consultatiereactie zo goed mogelijk te kunnen behandelen, verzoeken we het volgende:

- Geef uw algemene reactie door middel van de 'drop-down' keuzemenu's.
- Geef de reden voor uw antwoorden bij de gedetailleerde reactie. Als u het niet eens bent met de voorstellen in de handreiking, geef dan uw specifieke redenen en specifieke suggesties aan voor het wijzigen van de handreiking.
- Benoem zo specifiek mogelijk waar uw consultatiereactie betrekking op heeft, bijvoorbeeld door te verwijzen naar specifieke paragrafen, voorbeelden of alinea's in de handreiking.
- Vermijd het invoegen van tabellen of tekstvakken in het formulier bij het geven van uw antwoorden op de consultatievragen, omdat dit de verzameling van de reacties zal bemoeilijken.
- Dien uw opmerkingen in met behulp van dit formulier, zonder een begeleidende brief of een samenvatting van uw belangrijkste punten. Benoem in plaats daarvan eventuele belangrijke punten zoveel mogelijk in uw antwoorden op de vragen.

Uw reactieformulier kunt u zenden naar: consultaties@nba.nl. De NBA vindt het belangrijk om transparant te zijn over de reacties die zij krijgt met betrekking tot voorgestelde regelgeving en toelichtingen daarop. Daarom vragen wij om bij indiening van uw reactie aan te geven of wij uw reactie wel of niet mogen publiceren op de website van de NBA.

Onderdeel A: Uw gegevens

Naam van uw organisatie (of uw naam als u een reactie indient in persoonlijke hoedanigheid)	Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Naam/namen van verantwoordelijke(n) voor deze indiening (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	J.H.J. Spiekker RA
Naam van contactpersoon voor deze reactie (of laat leeg als dit hetzelfde is als hierboven)	
E-mailadres van contactpersoon	j.spiekker@bakertilly.nl

Onderdeel B: Antwoorden op de consultatievragen

Voor elke vraag, begint u met uw algemene antwoord op de vraag middels de keuzelijst. Geef uw gedetailleerde opmerkingen, indien van toepassing, daaronder bij de behorende sectie.

1. *Wat vindt u in het algemeen van de opzet en duidelijkheid van deze handreiking?*

Algemene reactie: Goed

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

De opzet van de handreiking is goed. Ten aanzien van de duidelijkheid hebben wij enkele opmerkingen die nader zijn geduid bij vraag 3 en vraag 4.

2. *Wat vindt u van het samenvattende schema in afbeelding 2 op pagina 4?*

Algemene reactie: Zeer goed

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Een visuele weergave van het gehele frauderisicoanalyse –proces draagt bij aan het begrip van dit proces.

3. *Is de toepassing van Standaard 240 en, meer specifiek, het door de accountant te volgen proces van de frauderisicoanalyse duidelijk uitgelegd?*

Algemene reactie: Onduidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

In het proces van bepalen of sprake is van frauderisicofactoren is onduidelijk in welke mate rekening gehouden mag worden met de interne beheersing, en dan specifiek het onderscheid in interne beheersingsomgeving en interne beheersingsmaatregelen. Interne beheersing is het samenstel van de interne beheersingsomgeving en de interne beheersingsmaatregelen. In de handreiking wordt gesteld dat de accountant bij het inzicht verwerven in de interne beheersingsomgeving en de interne beheersingsmaatregelen belangrijke tekortkomingen kan onderkennen die een gelegenheid bieden voor het plegen van een fraude van materieel belang. Hierbij wordt aangegeven dat bij het onderkennen van die gelegenheid de interne beheersing geen positieve of compenserende rol speelt. Wat wordt nu bedoeld met interne beheersing?

Ook de voorbeelden zijn niet specifiek / duidelijk genoeg want ook bij geen frauderisico onderkennen lijkt een mate van interne beheersing een rol te spelen. Daarnaast kan hier ook de koppeling met de fraudedriehoek nader uitgewerkt worden.

Daarnaast ontbreekt een heldere duiding op welke wijze Standaard 240 en 315 met elkaar verweven zijn. Als Standaard 315 als uitgangspunt wordt gebruikt voor het uitwerken van frauderisico(factoren) geeft dit een ander uitgangspunt dan wanneer gestart wordt vanuit de gedachte zoals die in Standaard 240 uiteen is gezet. Daarbij wordt het begrip ‘een risico op een afwijking van materieel belang’ geduid in Standaard 200. Het is onze aanbeveling om de route door de Standaarden heen nader te duiden en concreet te maken.

Zie verder ook vraag 4.

4. Verdiepende onderwerpen

a) *Is de uitwerking dat aanwezige maatregelen van interne beheersing binnen de entiteit geen positieve invloed hebben op de frauderisicoanalyse duidelijk (paragraaf 2.2)?*

Algemene reactie: Onduidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Helder is dat aanwezige maatregelen van interne beheersing geen rol mogen spelen bij het bepalen van frauderisicofactoren, de evaluatie daarvan en het identificeren van frauderisico's. Onduidelijk is op welke wijze de kennis van de interne beheersomgeving met betrekking tot het niet aanwezig zijn van de gelegenheid (fraudedriehoek) mag worden meegenomen in de afweging of al dan niet sprake is van een frauderisicofactor. Als voorbeeld noemen wij twee identieke ondernemingen, waarbij onderneming A een goede interne beheersingsomgeving kent en voldoende interne beheersingsmaatregelen heeft getroffen ten aanzien van het betalingsproces en onderneming B waar tekortkomingen in de interne beheersingsomgeving en aanwezige interne beheersingsmaatregelen zitten. In dit voorbeeld gaan we er even van uit dat druk en rationalisatie bij beide geen frauderisicofactor opleveren. De meeste accountants zullen gevoelsmatig bij onderneming A niet komen tot een frauderisico in de betalingen en bij onderneming B wel. Waar de handreiking wat ons betreft nu geen duidelijkheid geeft in dit voorbeeld is:

- a. Leidt het frauderisicoanalyse proces nu aan de voorkant bij zowel A als B tot een frauderisicofactor inzake de betalingen, of alleen bij B?
- b. Als dit alleen bij B tot een frauderisicofactor leidt en niet bij A, wat is dan de argumentatie ten aanzien van gelegenheid waarom bij A geen frauderisicofactor onderkend wordt, met als uitgangspunt dat de interne beheersing geen positieve of compenserende rol speelt en dus niet als argument gebruikt kan worden?
- c. Als zowel bij A als bij B wel initieel een frauderisicofactor wordt onderkend en dit bij A vervolgens niet leidt tot een daadwerkelijk frauderisico, wat is dan een valide argumentatie dat ondanks de aanwezige frauderisicofactor er geen frauderisico is, waarbij de interne beheersing niet in de argumentatie betrokken mag worden?

De tweede bullet in de eerste alinea van paragraaf 2.2 leidt tot verwarring. De indruk bestaat dat bij het inschatten van frauderisicofactoren en het evalueren van de componenten van de fraudedriehoek geen rekening gehouden mag worden met de interne beheersing (dus: interne beheersingsomgeving en interne beheersingsmaatregelen), maar de vraag is gezien het vorenstaande voorbeeld of dit ook zo bedoeld is. Dit vergt verduidelijking.

De tweede alinea van deze paragraaf stelt dat bij het inschatten van de inherente risicofactoren geen rekening mag worden gehouden met de interne beheersingsomgeving en interne beheersingsmaatregelen van de entiteit. Dit zou betekenen dat bij elke klant een enorme lijst van inherente risicofactoren opgesteld kan/moet worden. In de laatste alinea van deze paragraaf wordt vervolgens gesteld dat bij het identificatieproces van frauderisicofactoren het steunen op de effectieve werking van de interne beheersingsmaatregelen geen rol speelt (daar zijn wij het ook mee eens) en dat tekortkomingen in de interne beheersingsmaatregelen en interne beheersingsomgeving kunnen leiden tot frauderisicofactoren (hiermee ook eens). Maar kunnen positieve effecten van de interne beheersingsomgeving wel een rol spelen in het proces van onderkennen van frauderisicofactoren (zie ook het eerder gegeven voorbeeld hiervoor)?

Samenvattend:

In NBA-Handreiking 1153 lijken meerdere begrippen (interne beheersing, interne beheersingsomgeving en interne beheersingsmaatregelen) door elkaar heen gebruikt te worden waar wellicht bedoeld is dat alleen de werking van de interne beheersmaatregelen niet gebruikt kunnen worden bij het inschatten van frauderisicofactoren en de evaluatie hiervan naar frauderisico's.

b) Is het onderscheid in frauduleuze financiële verslaggeving en oneigenlijke toe-eigening van activa duidelijk (paragraaf 2.3)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Geen aanvullende opmerkingen.

c) Is de toelichting op de frauderisicofactoren duidelijk (hoofdstuk 3), inclusief de toelichting op de fraudedriehoek (paragraaf 3.3)?

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Bij stimulans of druk wordt ingegaan op factoren die gerelateerd zijn aan druk vanuit de organisatie. In deze alinea wordt voorbij gegaan aan druk vanuit de privésfeer. Het is aan te bevelen ook aandacht te geven op welke wijze omstandigheden uit de privésfeer moeten worden meegenomen in de analyse en in hoeverre van de accountant mag worden verwacht dat deze informatie ook verkregen wordt.

Bij rechtvaardiging van fraude (rationalisatie) wordt in de handreiking aangegeven dat het voor de accountant niet eenvoudig is hiervan een beeld te krijgen. Juist hierom is het aan te bevelen dat de NBA hiervoor nadere guidance geeft in de handreiking.

d) Is de evaluatie van frauderisicofactoren om te komen tot frauderisico's (hoofdstuk 4) duidelijk? En is de uitleg en het diagram in paragraaf 4.2 rondom het gebruik van het spectrum (waarschijnlijkheid x orde van grootte) duidelijk?

Algemene reactie: Onduidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Het denkmodel van kans en impact voor het evalueren van frauderisicofactoren is goed. In de handreiking mag wat ons betreft nog wel nadere duiding gegeven worden wat nu valide argumenten zouden kunnen zijn om de kans lager in te schatten als hierbij de interne beheersing niet meegenomen mag worden en dus niet als argument kan worden gebruikt. Of mag hier alleen geen rekening worden gehouden met de positieve effecten van werkende IB-maatregelen en mag een in basis goed ingerichte interne beheersingsomgeving wel als argument in ogenschouw genomen worden?

In paragraaf 4.2 van de handreiking wordt voor de evaluatie van de frauderisicofactoren enerzijds het denkmodel van het spectrum van kans en impact genoemd. Anderzijds wordt als alternatief genoemd om het relatieve belang van frauderisicofactoren, individueel en in samenhang te beoordelen. Is dit nu daadwerkelijk een alternatief of hoort dit nu juist bij de toepassing van het denkmodel?

e) *Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van doorbreking van de interne beheersing door het management (paragraaf 5.1)?*

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Geen aanvullende opmerkingen.

f) *Wat vindt u van de toelichting op het veronderstelde frauderisico van de opbrengstverantwoording? Is de uiteenzetting van de hoofregel en de uitzondering (paragraaf 5.2) duidelijk?*

Algemene reactie: Zeer duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Geen aanvullende opmerkingen.

g) *Mist u nog andere onderwerpen waarop verdieping gewenst is? Zo ja, kunt u dit en de bijbehorende prioritering hiervan motiveren*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Wij missen in de handreiking nog aandacht voor de lokale overheid. Dit zijn meer inkomsten bestedende huishoudingen dan inkomsten genererende huishoudingen. Met name bij het veronderstelde frauderisico van de opbrengstverantwoording zou hier nog nadere aandacht aan gegeven kunnen / moeten worden. Dit geldt waarschijnlijk ook voor ondernemingen / instanties analoog aan de lokale overheid.

5. Voorbeelden

a) *Zijn de voorbeelden (in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.1 en 5.3) helder en illustratief?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Wij raden aan om in paragraaf 5.3 nog voorbeelden vanuit de lokale overheid toe te voegen.

b) *Kunt u aanvullende voorbeelden aanleveren die toezien op de verdiepende onderwerpen?*

Algemene reactie: Nee

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

c) *Kunt u voorbeelden aanleveren van hoe u uw cliënt heeft gestimuleerd een interne frauderisicoanalyse op te stellen, en hoe u deze analyse hebt gebruikt bij de uitvoering van uw eigen frauderisicoanalyse?*

Algemene reactie: Nee

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

6. *Zijn de vereisten ten aanzien van het documenteren van de verschillende werkstappen in het proces van de frauderisicoanalyse voldoende duidelijk?*

Algemene reactie: Onduidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Zie eerdere opmerkingen. In onze optiek zou bij de verschillende verdiepende onderwerpen nadere guidance / voorbeelden gegeven kunnen worden van de argumentatie die de accountant kan gebruiken bij de diverse te onderkennen processtappen.

7. *Recent is de NBA-handreiking 1137 (corruptie, werkzaamheden van de accountant) geactualiseerd. Hierin wordt een link gelegd naar fraude en de frauderisicoanalyse. Is de uitwerking in deze NBA-handreiking 1153 volgens u voldoende duidelijk en consistent met de NBA-handreiking 1137?*

Algemene reactie: Duidelijk

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

Wat wel opvallend is, is dat in NBA Handreiking 1137 expliciet vermeld wordt dat: "De werking van het interne-beheersingssysteem en de interne-beheersingsmaatregelen wordt niet betrokken bij de inherente risico-inschatting. Er kunnen dus geen corruptierisico's weggeschreven worden door de effectieve werking van interne beheersingsmaatregelen te betrekken bij de risicoinschatting."

In NBA-Handreiking 1153 komt deze stelligheid zo niet terug en lijken meerdere begrippen (interne beheersing, interne beheersingsomgeving en interne beheersingsmaatregelen) door elkaar heen gebruikt te worden waar wellicht bedoeld is dat alleen de werking van de interne beheersmaatregelen niet gebruikt kunnen worden bij het inschatten van frauderisicofactoren en de evaluatie hiervan naar frauderisico's.

8. *Heeft u nog andere adviezen en/of opmerkingen met betrekking tot de NBA-handreiking 1153?*

Algemene reactie: Ja

Gedetailleerde reactie (indien van toepassing):

1. Op pagina 12 wordt een voorbeeld ten aanzien van de vraag of de fraude in voorgaande jaren ook heeft plaatsgevonden. Het doel van dit voorbeeld wordt nog onvoldoende uitgewerkt. Nu moet de lezer zelf invullen wat nu de ratio achter dit voorbeeld is.
2. In de alinea onder het voorbeeld op pagina 12 wordt aangegeven dat ook niet-materiële afwijkingen (kwantitatief) toch een significante impact kan hebben op de entiteit en haar continuïteit (kwalitatief?). Ook hier dient de lezer dit zelf concreet te maken en de vraag te beantwoorden: op welke wijze kan niet-materiële fraude een significante impact hebben en wat moet ik hiermee doen tijdens de controle.
3. In paragraaf 5.2.3. worden diverse voorbeelden genoemd ten aanzien van frauderisicofactoren. Deze voorbeelden kunnen ook argumenten zijn om een risico te formuleren als gevolg van fouten, dus geen frauderisico. Het lijkt ons een waardevolle toevoeging om hier ook aandacht aan te besteden: geen frauderisico, maar wel een ander risico?